

שיעור מאלף בחינוך – לפרשת כי תצא

איש חינוך דגול, שכיחן כמשגיח באחת הישיבות סיפר אודות בחור מיוחד בישיבתו. הוא אמר שהיה זה אחד הבחורים המיוחדים, שהיה מתמיד גדול, אך לא היה קם בבוקר לתפילת שחרית בישיבה. הוא היה מתעורר בשעות מאוחרות. המשגיח ניסה לפעול בדרכים שונות רבות ומגוונות, אך לא הצליח. בצר לו החליט לשאול את הרב שטיינמן זצ"ל, שהיה ידוע ביכולתו המיוחדת לרדת לכל פרט ופרט של כל בחור צעיר. הוא נכנס עם הבחור לרב ושאל. פנה הרב שטיינמן לבחור ואמר: "אונס רחמנא פטריה, אתה פטור מתפילה". העיד המשגיח שמאותו יום חלה תפנית משמעותית, הבחור יותר לא החסיר תפילה בישיבה. עוד הוסיף המשגיח: עבורי היה זה שיעור מאלף, למדתי מה זה לרדת לדקות המחשבה של כל בחור, תוך בחינה מה הכי טוב עבורו.

נידון על שם סופו

בפתח פרשתנו, פרשת כי תצא אנו קוראים אודות בן סורר ומורה: "כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרָה אִינְנוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמָע אֲלֵיהֶם" (כא, יח). חז"ל אומרים: "בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות ולמה נכתב דרוש וקבל שכר" (סנהדרין ע"א ע"א).

נשאלת השאלה: אם התורה כתבה את פרשת 'בן סורר ומורה' רק כדי לתת לנו שכר עבור הדרישה והלימוד, מדוע לא מצאה התורה לנכון ללמדנו עניינים אחרים, חיוביים יותר, רק כדי לתת לנו שכר? וכי לא עדיף שנלמד עניינים שקרובים לשכלנו ונעימים לחויה?

משיב על כך רש"י הירש במתק לשונו: "דין בן סורר ומורה 'לא היה ולא עתיד להיות', בכל עבר ובכל עתיד הוא היה ויהיה רק הלכה עיונית שהתנאים האמורים בה מונעים את הגשמתה למעשה, ואף על פי כן או דוקא משום כך הוא אוצר בלום של אמיתות חינוכיות, שחקירתן היא בגדר 'דרוש וקבל שכר', העוסק בהן יפיק מהן תועלת מרובה למלאכת החינוך של ההורים".

נוער מתמודד

אילו היה היום 'בן סורר ומורה' יתכן שהיה מוגדר בקבוצת המכונה כיום "נוער מתמודד". גיל ההתבגרות מציף אצל הנוער המתבגר שינויים רבים, ובראשם השינויים הנפשיים והרוחניים. הצעירים נתונים בשלב של בחיפוש עצמי ועיצוב זהותם. אחת הדילמות הכבדות שאיתן מתמודדות רשויות הרווחה היא הטיפול ב'נוער מתמודד', שמטרתו מניעת פגיעה גופנית או נפשית קשה, כמו גם הידרדרות מטה והשפעה שלילית על החברה והסביבה.

בהתייחס לבן סורר ומורה כותב רש"י הירש: "מצוה זו חורצת את דינו של פושע צעיר כמי שאין לו תקנה, והיא גוזרת עליו מיתה משום שזו היא הדרך היחידה להציל אותו מהשחתה גמורה לעתיד. 'בן סורר ומורה' נידון על שם סופו, ימות זכאי ואל ימות חייב" (סנהדרין עא ע"ב)...

אינן אלא ג' חדשים בלבד

בהגדרת התקופה שבה יכול להיות בן סורר ומורה נקבעו שלושה חודשים בלבד, אלו שלושת החודשים הראשונים שלאחר הבאת סימני בגרות, לאחר שכבר עברו עליו שלוש עשרה שנה, כדברי חז"ל: "כל ימיו של בן סורר ומורה אינן אלא ג' חדשים בלבד" (סנהדרין סט ע"א).

ועל כך כותב רש"י הירש: "בהגבלה זו נותנת התורה רמז גדול לכל המחנכים הדואגים לעתידם המוסרי של חניכיהם. **בחדשים הראשונים שלאחר גיל בר מצוה רואה התורה את התקופה המכרעת על עתידו המוסרי של האדם.** על פי ההשקפה המקובלת הרי בתקופה זו של התעוררות החושניות **מתעורר כח הרע שבאדם, ואילו התורה מצפה דוקא בתקופה זו לנצחוננו המכריע של הטוב.** היא מצפה שהטוב יתעלה תוך כדי מאבק עם החושניות ויגיע ל"גבורתו" המוסרית של האיש. בורא האדם נתן לבחור את תקופת המאבק, והוא שהפך תקופה זו למעוררת הרוח המתלהבת לכל ערך מוסרי נעלה והפונה עורף בסלידה ובזו אל כל גסות ושפלות. והדברים אמורים בייחוד בבחור היהודי. **אם ההורים קיימו בו את חובתם וגידלוהו על ברכי התורה והמצוה, הרי הם יודעים שהוא נהיה עתה 'בר מצוה' - בן למצוה שניתנה מאת ה'. הם יכולים להפקיד אותו בידי כוחה המחנך של תודעת המצוה, ועליו נאמר במידה גדולה עוד יותר: 'בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין' (קידושין ל ע"ב).** התורה מצפה שהבן שבגר והיה לעלם, ישמע בקול הוריו עם כניסתו לימי העלומים ויתרחק בתקופה זו מן הגסות ויפנה אל ערכי הרוח והמוסר. כח השפעת רוח ה"מצוה" על הבחור נמדד על פי מידת היענותו לציפיות אלה, שהרי זה עתה הוא נקרא להצטרף אל דגלה בכבוד ראש של איש ובשמחת נעורים... כי התורה מצפה שלא מיראת העונש אלא מתוך שמחה של מצוה ועוצמת רוח המצוות יפנה העלם אל אורחות המוסר".

הכותב: הרב חגי ולוסקי – מרצה ומחבר סדרת הספרים 'תורתך שאלתי' על התורה, רב המכר 'כי ישאלך' – על הגדה של פסח, 'מה שאלתך' – על מגילת אסתר. **לתגובות** – office@shaalti.co.il

רוצה להיערך לשבת עם רעיונות ודברי תורה לפרשת כי תצא?

היכנסו לקישור

<https://did.li/To4aa>

מעוניינים לשדרג את שולחן שבת?

עלון 'חוויה בשולחן שבת' לפרשת כי תצא יסייע לכם, בקישור

<https://shaalti.co.il/?p=15495>

רוצים דברי תורה ערוכים לסעודת שבת?

בגליון 'תורתך שאלתי' לפרשת כי תצא תמצאו, בקישור

<https://shaalti.co.il/?p=15497>

הרב חגי ולוסקי – מרצה ומחבר ספרים
נייד 052-9453811 / מוזמנים לבקר באתר שלנו <https://shaalti.co.il>
לפרטים אודות ספרי תורתך שאלתי, בקישור <https://did.li/fyHCN>
'תורתך שאלתי' – הספרים שיעשירו וירוממו את שולחן השבת שלכם